

Vesa Vuorenkoski, Paula Ilveskivi

6.11.2017

Dnro 001/81/2017

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne asiantuntijakuulemiseen tiistaina 7.11.2017 klo 10.00

HE 100/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnon pääkohdat

- Hallituksen esityksessä elinkeinopoliittiset tavoitteet ovat ohjanneet uudistuksen toteutusta sosiaali- ja terveysvaikutusten jäädessä vähäiselle huomiolle.
- Akavan mukaan alkoholilain kokonaisuudistuksen yhteydessä on tehtävä kattava lapsivaikutusten arviointi.
- Akava pitääkin selvänä, että alkoholin tarjonnan vapauttaminen lisää resurssitarpeita laajasti yhteiskunnassa. Nämä kustannukset tulisi esityksessä tarkkaan arvioida ja varautua lisäkustannuksiin valtion talousarviossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön esittämässä alkoholilain kokonaisuudistuksessa esitetään mittavaa uudistusta alkoholia koskevaan sääntelyyn. Ehdotuksen mukaan alkoholilainsäädännön tavoitteena on ollut vähentää alkoholista aiheutuvia haittoja yksilöille ja yhteiskunnalle. Ehdotuksessa todetaan, että uudistuksen tavoitteena on lisätä alkoholin vähittäismyyntiä ja siten tukea sekä panimoteollisuutta, että päivittäistavarakauppaa elinkeinolle hankalassa tilanteessa. Yrityksille aiheutuvan sääntelytaakan vähentämistä edistetään sääntelyä vähentämällä samalla, kun valvonnassa vahvistetaan omavalvonnan ja elinkeinon oman vastuun merkitystä. Ehdotuksessa arvioidaan, että alkoholijuomien kokonaiskulutus ja haitat lisääntyisivät.

Ehdotuksessa merkittävin uudistus olisi entistä väkevämpien alkoholijuomien tuominen Alkon myynnistä laajempaan kauppajon, kioskien ja huoltamoiden vähittäismyyntiin. Jatkossa luvanvaraisessa vähittäismyynnissä saisi myydä kaikkia enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältäviä alkoholijuomia. Uudistus koskisi esimerkiksi niin sanottuja A-oluita, nykyistä vahvempia siidereitä sekä long drink -juomia ja alkoholipitoisia juomasekoituksia riippumatta niiden valmistustavasta. Lisäksi ehdotetaan pienpanimoille oikeutta harjoittaa valmistamiensa käsityöläisolutiden vähittäismyyntiä niiden valmistuspaikalta.

Alkoholijuomien anniskelun osalta uudistus tarkoittaisi sitä, että käytännössä kaikki anniskeluluvanhaltijat saisivat anniskella kaikkia alkoholijuomia ja lisäksi anniskelupaikat saisivat oikeuden myös

enintään 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien alkoholijuomien vähittäismyyntiin.

Elinkeinopoliittiset vaikutukset

Akava pitää uskottavana hallituksen esityksessä esitettyä arviota, jonka mukaan uudistus parantaa kotimaisen panimoteollisuuden, päivittäistavarakaupan, anniskeluravintoloiden ja pienpanimoiden myyntiä merkittävästi. Alkoholisidonnaiseen työllisyyteen vaikutus olisi jonkin verran positiivinen tai neutraali.

Sosiaali- ja terveysvaikutukset

Ehdotuksessa on vain yleisellä tasolla arvioitu uudistuksen vaikutuksia väestön alkoholijuomien kokonaiskulutukseen ja siitä aiheutuviin haittoihin. Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat negatiivisesti väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen.

Alkoholi on esitysluonnoksessa todetun mukaisesti tällä hetkellä vakavin yksittäinen terveyden ja hyvinvoinnin uhkatekijä Suomessa. Suomi on Maailman terveysjärjestössä ja YK:n huippukokouksessa hyväksynyt suosituksen kansansairauksien taltuttamiseksi vähentämällä alkoholin ja tupakan käyttöä ja edistämällä terveellistä ravitsemusta ja liikuntaa. Suomi on myös sitoutunut Agenda 2030:n toimeenpanemiseen. Agenda 2030:n tavoite 3 koskee terveellisen elämän ja hyvinvoinnin takaamista kaiken ikäisille ja sen yksi alatavoite päihteiden ja alkoholin haitallisen käytön ehkäisemistä ja hoidon tehostamista.

Akava korostaa, että alkoholin saatavuuteen liittyvät säädökset vaikuttavat aikuisten ohella sekä suoraan että epäsuorasti lasten ja nuorten elämään ja hyvinvointiin. Hallituksen esityksessä mainitaan riskiryhminä miehet, alemmat sosiaaliryhmät ja pitkäaikaistyöttömät. Vaikutusarvioinnissa olisi otettava huomioon myös lapset ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret aikuiset. Akavan mukaan alkoholilain kokonaisuudistuksen yhteydessä olisikin tehtävä kattava lapsivaikutusten arviointi.

Ehdotetuista säännöksistä

38 §

Vastaavalla hoitajalla ja muulla tehtävään nimetyllä henkilöllä on oltava tehtävän vaativuutta vastaava koulutus, joko toisen asteen koulutus alalta tai korkeakoulututkinto restonomi (AMK). Vastaava hoitaja ja muu tähän tehtävään nimetty henkilö on vastuussa kokonaisuudesta ja muun

muassa ehdotetun lain toteutumisesta, joten on tärkeää, että henkilöllä on alan koulutus tehtävän vaatimalta tasolta.

45 §

Turvallisuusriskejä ehkäistäessä ehdotus järjestyksenvälvojen määrän sitomisesta asiakaspaikkoihin ei ole tarkoituksenmukainen ratkaisu. Ehdotus tarkoittaa järjestyksenvälvonnan järjestämistä klo 24-05.30 väliseksi ajaksi, jolloin asiakasmäärät vaihtelevat tuon ajan välillä paljon, vaikka asiakaspaikkojen määrä on vakio. Järjestyksenvälvonta on järjestettävä suunnitelmallisesti ja työvuorolistaan merkittynä aivan kuten anniskeluhenkilökuntakin.

58 §

Kun on kysymys työntekijästä, joka on ehdotetun lain voimaan tullessa työsuhteessa, työnantajan on maksettava kulut, jotka aiheutuvat esitetyn alkoholilain tuntemista osoittavan todistuksen hankkimisesta.

Resurssien vahvistaminen

Erilaisten alkoholijuomien lisääntyvä käyttö tuo painetta henkilöstöresurssien lisäämiseen eri yhteiskunnan tasoilla. Hallituksen esityksessä on kuvattu joitakin viranomaisvaikutuksia, mutta kovin kapeasti, eikä näiden osalta ole esitetty jatkoksi toimenpiteitä. Esimerkiksi sosiaalihuollon osalta arviot ovat ohuet. Erityisen tärkeää olisi ollut lasten ja nuorten hyvinvointiin ja sosiaalihuollon palvelujen tarpeeseen liittyvien arvioiden tekeminen.

Alkoholin ongelmakäyttö kuormittaa terveydenhuoltoa ja on työhyvinvointia sekä työ- ja potilasturvallisuutta vähentävä tekijä terveydenhuollon toimintayksiköissä. Alkoholin käyttö on siten yksilön terveysongelman lisäksi myös terveydenhuollon organisaatioiden ja henkilökunnan ongelma.

Sosiaalihuollon osalta resurssien tarve lisääntyy päihdetyössä perheiden ja nuorten parissa. Nuorten osalta resursseja on suunnattava erityisesti etsivään nuorisotyöhön, erityisnuorisotyöhön ja työpajatoimintaan.

Alkoholilain uudistamisesta johtuva rikollisuuden kasvu työllistää koko turvallisuusketjua alkaen hätäkeskuksista ja edeten poliisin ja syyttäjän kautta tuomioistuimiin. Tämän lisäksi muutoksilla tulee olemaan työtä lisäävä vaikutus myös palo- ja pelastustoimen, erityisesti sairaankuljetuksen, sektorille. Näiden viranomaistoimintojen ylläpitäminen uudessa tilanteessa edellyttää lisävoimavarojen kohdentamista.

Vesa Vuorenkoski, Paula Ilveskivi

6.11.2017

Dnro 001/81/2017

Akava pitääkin selvänä, että alkoholin tarjonnan vapauttaminen lisää resurssitarpeita laajasti yhteiskunnassa. Toteutuessaan uudistus toisi merkittävät lisäkustannukset sosiaali- ja terveydenhuollon menojen kasvuna ja työkyvyttömyysmenoissa. Nämä kustannukset tulisi esityksessä tarkkaan arvioida ja varautua lisäkustannuksiin terveydenhuollon budjeteissa.

Lakiesityksen vaikutusarvioinneista Akava toteaa, että lupakäytännöistä luopuminen ja siirtyminen ilmoitusmenettelyyn voi yhtäältä vähentää viranomaisten tehtäviä ja elinkeinonharjoittajien hallinnollista taakkaa, mutta toisaalta samaan aikaan muiden hallinnonalojen viranomaisiin kohdentuva valvonnan ja palvelutarpeen kysynnän kasvu voi lisääntyä alkoholihaittojen kasvun myötä. Tältä osin lakiesityksen vaikutusarvioinnit ovat jääneet ohuiksi. Lisäksi Akava kummeksuu hallituksen esityksen sivulla 51 esitettyjä vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan, kun siellä todetaan, että ”Eniten juova kymmenen prosenttia väestöstä juo nykyisin puolet kaikesta alkoholista ja juuri tässä alkoholin suurkuluttajien joukossa uudistuksen taloudelliset hyödyt olisivat suurimmat.” Alkoholin suurkulutuksen taloudelliset hyödyt lienevät harvoin positiivisia, vaikka alkoholin hintaa laskettaisiin ja saatavuutta parannettaisiin.

Akava ry:n puolesta

Vesa Vuorenkoski
vastaava lakimies